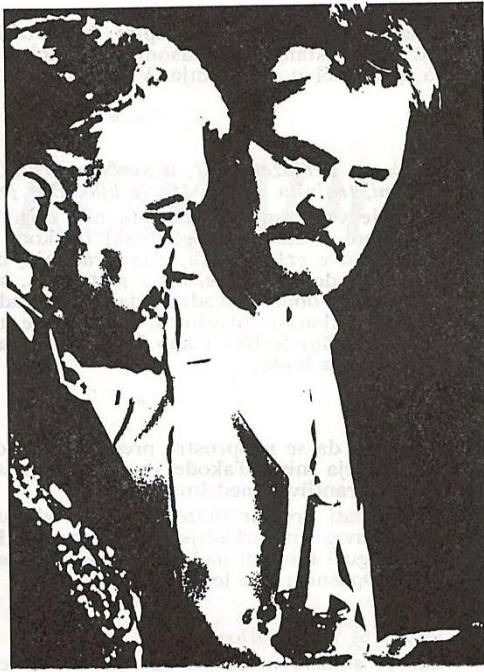

IDEOLOŠKO-POLITIČKO OBRAZOVANJE KOMUNISTA NJE KOMUNISTA

»vir« od jure franičevića-pločara, u izvođenju narodnog pozorišta iz zenice

»gospoda glembejavića« od miroslava krleže, u izvođenju akademskog teatra »j. vahtangov« iz moskve

1. IDEOLOŠKO-POLITIČKO OBRAZOVANJE KOMUNISTA U PROŠLOSTI

»Bez revolucionarne teorije ne može biti ni revolucionarnog subjekta«
Lenjin

Ideološko-političko obrazovanje komunista je staro koliko i revolucionarni pokret. Ništa se novo ne može stvoriti bez novih ideja, a do novih ideja dolaze prvo ljudi sa izrazito stvaralačkim sposobnostima, ostali ljudi upoznaju se sa tim idejama putem različitih oblika ideološko-političkog obrazovanja i usvajaju ih, jer one izražavaju njihove interese i potrebe.

Na samom početku XX veka uporedno sa jačanjem socijaldemokratskog pokreta javlja se »radnička škola« (1903. u Beogradu), odnosno partijske škole čiji je cilj bio da izgrađuju »socijalističko gledanje na prirodu i društvo, da pripremaju socijalističke agitatore koji će buktinju socijalizma preneti kroz proleterske mase, da izgrade borce koji će preneti i pomeni zastavu socijalne demokratije kroz redove onih koji nas željno očekuju ili trebaju i moraju biti sa nama, da dâ našem pokretu nove snage, nove pionire koji će s većim uspehom moći nastaviti rad današnje generacije«¹. Iako socijaldemokrati nisu u obrazovanju gledali »allfu i omegu svoje akcije«, njihov pristup partijskim školama je bio veoma studiozan. Programi partijskih škola se odlikuju određenom teorijskom zasnovanošću, kompleksnošću obuhvaćenih problema, sistematičnošću i naglaskom na sindikalnim problemima.

Struktura nastavnog plana Partijske škole za 1908/1909. godinu potvrđuje navedene karakteristike. Plan je obuhvaćao sledeće oblasti: ekonomiju, o razvoju organizma, utopiski i naučni socijalizam, o sindikalnom pokretu, zaštitno radničko zakonodavstvo, socijalna demokratija i njena takтика, komunalna politika, iz profesionalne higijene. Ovako strukturirani plan imao je cilj da doprinese buđenju klasne svesti radnika, da omogući radnicima da od »klase po sebi postanu klase za sebe«, odnosno da kod radnika — kako je stajalo u »radničkim novinama« — »stvore jedno socijalističko gledište o pitanju teorije i svakodnevne prakse, da ih nauče jednom metodom teorijskog mišljenja i praktičnog delovanja i da im pruži jednu zaokruženu celinu socijalističkog shvatanja društva, sveta«².

Odmah po stvaranju KPJ započet je rad na formiranju partijskih škola koje su imale zadatak da omoguće proletarijatu, a pre svega njegovom vođstvu, sticanje što većeg znanja iz svih oblasti društvenog života. Zabranu delovanja KPJ i hapšenje istaknutih komunista samo su usporili formiranje i delovanje partijskih škola, ali ne i onemogućili ih. Zatvorili su postali političke škole komunista, ne samo u smislu što su komunisti u njima osetili ličnu ispravnost svojih revolucionarnih stavova, ispravnost borbe protiv trulog režima, već i što se u njima razvila vrlo živa ideološko-politička aktivnost. Samo zahvaljujući razvijenom ideološko-političkom obrazovanju u zatvoru, Moša Pićade je mogao da dâ savet komunistima zatvorenicima: »Svaki

od nas treba da izade sa više znanja nego što je ušao, a koje ranije nije mogao da stekne iz raznih razloga«.

Dolaskom druge Tita na čelo partije došlo je do intenziviranja političkog rada i stavljanja naglasaka sa agitaciono-propagandnog rada na teorijski rad kao radikalnije sredstvo klasnog uzdizanja komunista i razobličavanja postojećeg režima. U tom cilju u časopisu »Klasna borba« 1937. godine istaknuta je sledeća ocena političkog rada i zahtev: »stanje naše partije i zadaće koje se danas pred nju postavljaju talkve su da se od čitave KPJ iziskuje pojačana delatnost u teorijskoj oblasti. To zastajanje partije na teorijskoj fronti počinje postojati krupnom zaprekom za dalji razvitak komunističkog pokreta u Jugoslaviji. Revolucionarna praksa bez revolucionarne teorije — to je telo bez mozga. Uskogrudi prakticizam koji zanemaruje revolucionarnu teoriju vodi ka ideološkoj zakržljalosti i na kraju kraljeva ka oportunitizmu (R.R). Nije dovoljno samo reagovati na događaje u društvenom životu, nego ih treba takođe i teorijski uopštavati (R.R); dati im temeljnu i naučnu ocjenu, raskinuti sa njih zavesu koja pokriva njihovu suštinu i teorijski dokazati pravac njihovog daljeg razvijanja. Dakle, već tada se postavlja kao primaran zadatak pred komuniste u teorijskom radu, teorijsko uopštavanje sopstvenih iskustava, teorijsko izučavanje tekućih događaja, izučavanje nacionalnih specifičnosti, jer bez poznavanja specifičnosti sopstvene prakse ne može biti »pravilne taktičke i politike« (»Klasna borba«).

Sudbonosne dane 1941. godine komuništi su dočekali spremno, jer je njihova svest, zahvaljujući prethodnom teorijskom uzdizanju, bila iznad tekuće stvarnosti, iznad privida; u njihovoj svesti bila je sadržana istina toga doba. I tada kada je bilo pitanje »biti ili ne biti, kada su se partizani zaklinjali »mi, narodni partizani Jugoslavije latili smo se oružja« za nemilosrdnu borbu protiv krvoločnih neprijatelja koji porobiše našu zemlju i istrebljuju naše narode... zaklinjemo se da ćemo disciplinovano, uporno i neustrašivo, ne stedeći svoje krvi i živote, voditi borbu do potpunog uništenja fašističkog osvajača i svih narodnih izdajnika«, pitanje političkog i teorijskog rada nije bilo zapostavljeno, već, naprotiv, istaknuto kao jedno od najvažnijih pitanja. O tome drug Tito govorio 1942. godine: »Pitanje teorijskog i političkog vaspitanja naših kadrova jeste jedno od najvažnijih pitanja, koje se u svojoj oštrom postavlja pred našu partiju ovoga časa. Bez obzira na velike i teške probleme koje moraju u današnjoj situaciji, u situaciji teške i krvave narodnooslobodilačke borbe, rešavati naše partijske organizacije, potrebno je odlučno pristupiti teorijskom i političkom vaspitanju kadrova.« Na ovaj način drug Tito ističe ideju da nema radikalne promene postojećeg, masovnosti revolucionarnog pokreta bez ideja, bez nove organizacije društva koju treba suprostaviti starom kao nešto kvalitetno novo; da vlast pripada privremenim onima koji se služe silom, a većno onima koji poseduju istinu, ali istina ne dolazi sama, za nju se treba izboriti. I otpočeta je borba za istinu, organizuju se partijski kursevi, škole u vojnim jedinicama kao i na oslobođenoj teoriji, na kojima se izučavaju Lenjinova dela pitanja iz oblasti revolucije, diktatura proletarijata, nacionalno i seljačko pitanje, organizaciono pitanje itd. U nekim vojnim jedinicama organizovana je vojna na-

stava pre podne, a politička posle popodne, i na taj način praktično, najautentičnije, potvrđena Marksova teza o jedinstvu teorije i prakse, odnosno teorije i revolucionarnog subjekta.

Posle rata oružje je odloženo kao sredstvo revolucionisanja stvarnosti, ali ne i teorijsko, odnosno ideološko-političko uzdizanje, jer revolucija i zahteva takvu teoriju kao svoju vodilju. Razvijaju se raznovrsni oblici ideološko-političkog uzdizanja komunista i širokih masa, ističe se kao obaveza svakog komunista ideološko-političko uzdizanje, institucionalizuju se većernje političke škole kao sistematski oblici ideološko-političkog uzdizanja komunista.

*
* *

Iz napred izloženog proizilazi da revolucionarni pokret mora stalno da se teorijski i politički uzdiže ukoliko želi da ostane revolucionaran, jer nema apsolutnih istina, nema apsolutno osvojene teorije, nema potpuno završene revolucije. Zapostavljanje teorijskog ideološko-političkog uzdizanja u revolucionarnom pokretu je indikator sumomosti revolucije i umora revolucionarnog subjekta, indikator oportunitizma, nespremnosti da se i dalje revolucioniše stvarnost, da se stane i ostane. Afirmacija teorijskog ideološko-političkog obrazovanja je najbolji dokaz odlučnosti revolucionarnog subjekta da se dalje revolucioniše stvarnost, jer se revolucionarne ideje prenose na mase, a »kada ideje ovlađuju masama one postaju materijalna snaga, koja lomi postojeće negativnosti i dovodi stvarnost u sklad sa usvojenim idejama, ističući nove revolucionarne ideje.«

2. POTREBA ZA IDEOLOŠKO-POLITIČKIM OBRAZOVANJEM KOMUNISTA DANAS

Potpuno razumevanje ideološko-političkog obrazovanja komunista u našim uslovima zahteva, pored ostalog, razmatranje Marksovih i Lenjinovih stavova o odnosu teorije i prakse, odnosno teorije i revolucionarnog subjekta.

Revolucionarna teorija i praksa, odnosno revolucionarni subjekt nađaze se u dijalektičkom jedinstvu. Bez revolucionarne teorije nema revolucionarnog subjekta, kao što bez revolucionarnog subjekta nema revolucionarne teorije. Na ovakvom marksističkom shvatajući odnosa revolucionarne teorije i subjekta ne upućuju samo eksplisirani stavovi Marks-a i Lenjina, već i celokupno njihovo stvaralaštvo koje je imalo za cilj stvaranje revolucionarne teorije koja bi predstavljala sredstvo u prevladavanju postojećeg. Iz njihovog teorijskog stvaralaštva (osobito Marks-ovog) kao negacija pukog revolucionara tipa Blanckija, ne sledi zaključak o zapostavljanju konkretno-političke borbe revolucionarnog subjekta i davanju primata teorijskoj borbi. Ovakav zaključak gubi iz vida konkretno-istorijsku realnost, odnosno revolucionarni subjekt koji je već postojao i delovao, ali bez teorijski osmišljene akcije. »Mi svijetu razvijamo nove principe iz principa svijeta. Mi mu ne kažemo: „prestani sa svojim borbama, to su gluposti; mi ti želimo dovršnuti istinsku parolu borbe“. Mi svijetu samo pokazujemo zašto se on bori, a svijest je talkva istvar, koju on mora prisvojiti malkar to i ne htio. Reforma svijesti sastoji se samo u tome da dopustimo svijetu da upozna svoju svijest, da ga probudimo iz sna o samom sebi, da mu objasnimo njegovo vlastito delovanje.« (Marksovo pismo Rugeu.) Ova Marksova misao, kao i Lenjinova da »bez revolucionarne teorije ne može biti ni revolucionarnog pokreta« (»Šta da se radi«) ukazuje da radikalna promena postojećeg zahteva od revolucionarnog subjekta, pre svega osvajanje duha, teorije, kao sredstva revolucionarnog osvajanja vlasti.

Revolucionarna teorija mora da izvire iz revolucionarnog subjekta i da stremi revolucionarnom subjektu. Prvično u suprotnosti je sa ovom Marksovom tezom Lenjinova misao o unošenju socijaldemokratske svesti spolja u pokret. Međutim, ova Lenjinova misao je pre neprecizna, neadekvatna formulacija jednog procesa, nego ideja ikonsekvntno razvijena u njegovom delu, odnosno izvedena iz njegovog dela. U toku svog celokupnog stvaralaštva on je razvijao konkretno istorijsku svest ruskog proletarijata, odnosno unosio razvijenu svest proletarijata (od strane Marks-a) u revolucionarni pokret Rusije. Mechanističkim tumačenjem ova Lenjinova teza postala je volontaristička i pokazala se kao veoma opasna po autentičnost revolucionarnog subjekta, odnosno njegovih ciljeva, jer ostavlja prostora za indoctrinaciju, za prinudno osvešćivanje proletarijata, za polarizaciju revolucionarnog subjekta na teorijski i praktični.

Marksističko shvatanje dijalektičke povezanosti teorije i prakse implicira shvatanje partie radničke klase kao politički najodlučnijeg, najborbenijeg i teorijski najizgrađenijeg dela radničke klase. Partija radničke klase je njen samoosvešćeni deo, jer komunisti »ne postavljaju nikakve posebne principe u koje bi hteli da okalupe proleterski pokret, njihove teorijske postavke nipošto ne počivaju na idejama, na načelima koje je izmislio ili otkrio ovaj ili onaj popravljivač sveta«, već predstavlja »opšti izraz stvarnih odnosa postojeće klasne borbe, istorijskog kretanja koje se vrši pred našim očima (Manifest komunističke partie). Iz ovoga proizilazi da politička avangarda radničke klase mora biti teorijska avangarda, ali ne u smislu posedovanja teorijskog znanja po sebi, već u smislu posedovanja teorije kao autentične samosvesti proletarijata. Dakle, autentična teorija radničke klase podrazumeva ne samo prenošenje po-

stojećeg znanja, stvaralačku konkretizaciju, već i teorijsko osmišljavanje svoje konkretno-istorijske prakse, čineći je na taj način predmetom političkog delovanja.

Sledeći marksističko shvatanje autentične partie radničke klase, Program SKJ, kao i X kongres SKJ obavezuju komuniste da i dalje »stvaralački razvijaju i primenjuju marksističku teoriju kao pretpostavku avangardne uloge SKJ (X kongres SKJ, 64. strana). »Marksizam nije jedno za svagda utvrđeno učenje, niti je sistem dogmi, već teorija društvenog procesa, koji se razvija kroz uzastopne istorijske faze, pa prema tome, podrazumeva i stvaralačku primenu teorije i njen dalje razvijanje, pre svega uopštanje prakse socijalističkog razvijanja,« podvukao R.R.

Ovakav antidiogmatski stav prema marksističkoj teoriji predstavlja veliki doprinos marksizmu i u potpunosti odražava Engelsovu ocenu u pismu Konradu Šmitu, da je Marksovo shvatanje pre svega rukovodstvo za proučavanje društva, a ne poluga za konstituisanje istorije i da celokupnu istoriju treba izučavati ponovo, ali da je u tom pogledu malo učinjeno, jer »lenji mozgovi« idu jednim komotnjim putem, šablonski prenoseći rezultate proučavanja jednog tipa društva na drugi. Ova Engelsova ocena izrečena 1890. godine dobrim delom pogada našu naučnu teoriju. Ona nije u odgovarajućoj meri osmišljavalna praktično iskustvo. Ona je ili suviše a p r a c t i c a l n a (praktično) osmišljavanje jednog dela stvarnosti i neopravданa generalizacija na celokupnu stvarnost, odnosno nekritičko prenošenje naučnih rezultata nastalih u drugim društveno-političkim sistemima, odnosno negacija svih političkih rešenja ili p a r c i j a l n a (praktičistički) opis pojedinih delova stvarnosti bez pretenzija na njihovo uopštanje, odnosno sagledavanje kroz prizmu celokupnog društvenog sistema ili političko-električka (bezdužno prepisivanje i tumačenje političkih dokumenata i odluka).

Napred navedena imanentna potreba za teorijskim, odnosno ideološko-političkim uzdizanjem komunista, koja proizlazi iz avangardne uloge partije, može se operacionalizovati na specifične potrebe koje su potencirane samoupravnim razvojem našeg društva.

a) Dinamički razvoj naše društveno-političke stvarnosti obavezuje komuniste na stalnu ideološko-političku aktivnost, napredno praćenje društveno-političkih promena na globalnom nivou i realizaciju donesenih odluka u praksi. Nije dovoljno na institucionalnom nivou promeniti stvarnost, već je potrebno osporobiti komuniste da u skladu sa tim promenama menjaju konkretnu praksu. Novi Ustav, X kongres, Zakon o udruženom radu i reafirmacija marksističkog obrazovanja predstavljaju nerazdvojni proces, a jedino ta nerazdvojenost garantuje revolucioniranje postojeće prakse.

b) Imanentna potreba samoupravnog socijalizma je da učini čoveka subjektom društvenih odnosa, a da bi to čovek postao, on mora da poznaće ciljeve, principe i probleme tog društva, u protivnom on lako postaje objekt. Usko profesionalno značje steceno institucionalnim sistemom obrazovanja prevladava se ideološko-političkim obrazovanjem, jer samoupravni socijalizam zahteva svestrane ličnosti, posebno komuniste razvijene kao svestrane ličnosti.

c) Perfidno nastupanje antisamoupravnih snaga i njihovo zaoklanjanje iz nekih »viših« interesa, kao paravana za ostvarenje njihovih klasnih interesa obavezuje komuniste na detaljno upoznavanje uzroka, metoda i ciljeva delovanja antisamoupravnih snaga kao pretpostavku uspešne borbe.

d) Proces prijema sve većeg broja radnika u SKJ, praćeno ideološko-političkim obrazovanjem radnika, tj. osmišljavanjem primarnog iskustva radnika i njegovim uopštanjem na nivou društva, jer komunisti misle i deluju na nivou društva u svakoj konkretnoj situaciji i sredini.

Ako bi se ukratko osvrnuli na rezultate ideološko-političkog obrazovanja komunista s obzirom na izložene potrebe, možemo konstatovati da su postignuti zapaženi rezultati.

Samo u toku poslednje dve godine različite oblike marksističkog obrazovanja namenjene isključivo obrazovanju komunista završilo je 4265 komunista. Sama po sebi ova brojka ne govori mnogo, ali govorи о svesti komunista, o odnosu prema ideološko-političkom obrazovanju kao svojoj potrebi, jer se prilikom početka oblike ideološko-političkog obrazovanja poštujе načelo dobrotoljnosti, a diplome, po sebi, nikome ne obezbeđuju napredovanje, privilegije. Ovakav samosvestan odnos prema ideološko-političkom obrazovanju, kao potrebi je izražena spremnost u menjaju negativne prakse, jer se ideološko-političko obrazovanje javlja kao sredstvo a ne kao cilj.

Ideološko-političko obrazovanje je u velikoj meri doprinelo akcionalnoj i političkoj sposobnosti komunista. No, treba reći da u buduću treba sve više intenzivirati teorijsku dimenziju ideološko-političkog obrazovanja komunista, što je sadržano u obaveza u X kongresu i Programu SKJ.

¹ »Radničke novine«, citirano prema »Nastava u večernjim političkim školama«, strana 19, (Dušan Savicević).

² Isto (vidi Napomenu 1.)

(Uvodno izlaganje za analizu rada seminara za novoprimaljene članove Saveza komunista Jugoslavije za opštinu Novi Sad)